

onjuistheden, die de heer BISSELING in zijn artikel heeft neergeschreven, doch zou toch gaarne een enkele opmerking willen maken, die doet inzien wat de heer BISSELING verstaat onder het verschaffen van meer uitgebreide tandheelkundige hulp. Opgegeven wordt nl., dat bij gemiddeld 2700 patiënten per jaar 656 vullingen zijn gelegd, dat is nog niet één vulling op 4 patiënten! Het is dan ook niet te verwonderen, dat een dergelijke behandeling het ziekenfonds heel weinig kost en ik begrijp niet, dat men een dusdanige hulpverlening als een voorbeeld van uitgebreide tandheelkundige hulp durft aan te halen!

*Namens het hoofdbestuur der Ned. Maatschappij
tot bevordering der Tandheelkunst,*

CH. F. L. NORD,

commissaris van beroepsbelangen.

Gorinchem,
19 Februari 1918.

BILIRUBINE IN NORMAAL MENSCHELIJK SERUM.

In de dezer dagen van de hand van prof. HIJMANS VAN DEN BERGH verschenen monographie „Der Gallenfarbstoff im Blute” zegt de schrijver bij de critiek, die hij meent te moeten maken op de methode, volgens welke GILBERT en HERSCHER het bilirubinegehalte van het bloed bepalen, onder verwijzing naar mijn artikel in het *Ned. Tijdschrift voor Geneesk.* 1915: „In der Tat ist denn auch HANNEMA zu dem unrichtigen Schluss gelangt, dass das normale menschliche Serum kein Bilirubin enthalte”. Het is niet mijn bedoeling, de critiek op GILBERT's methode, die mij practisch nog steeds zeer bruikbaar blijkt, te weerleggen, doch aangezien ik indertijd op grond van een uitgebreid onderzoek aangaande de vraag, of in normaal menselijk serum wèl of nièt bilirubine voorkomt, als besluit neerschreef:

„Ik meen dus op grond van de proeven van HIJMANS VAN DEN BERGH en SNAPPER en van mij zelf te mogen aannemen, dat als regel in menselijk serum zoowel bilirubine als luteïne aanwezig is”, was ik er eenigszins door getroffen, mij hier een besluit te zien toegeschreven, dat hiervan zoozeer verschilt.

Ik meen met zekerheid te mogen aannemen, dat de vergissing hierin ligt. Ik heb zeker toegegeven, dat de reactie van HAYEM (die GILBERT bij zijn methode toepast), minder gevoelig is, om de aanwezigheid van bilirubine in serum aan te toonen, dan die van ERHLICH en PRÖSCHER. Alleen, wanneer ik deze fijnere reactie, die prof. HIJMANS VAN DEN BERGH gebruikt, toepaste, of die van STEENSMA, waren zij in normaal menselijk serum bijna altijd positief, wat ook mij deed besluiten, dat ons serum als regel bilirubine bevat; alleen is normaliter de hoeveelheid niet groot genoeg, om de minder gevoelige reactie van HAYEM positief te doen uitvallen. Uit dit laatste mag echter niet besloten worden, dat ik als mijn meening heb gegeven, dat het menselijk serum geen bilirubine bevat. De opvatting, dat galkleurstof een normaal bestanddeel van ons bloed is, heb ik trouwens in mijn laatste artikel over de haemolysis bij zware anaemieën (*Ned. Tijdschrift voor Geneesk.* 1917) herhaald.

Rotterdam, Februari 1918.

L. S. HANNEMA.

VOORSTEL AAN DE COMMISSIE INZAKE DE GEMOBILISEERDE ARTSEN.

Als gemobiliseerd arts ben ik de commissie zeer dankbaar voor het vele, wat zij voor ons doet. Ik weet niet hoeveel op te roepen landstormplichtige collega's er zijn en hoeveel zich ter vervanging opgaven, maar heb reden te vermoeden, dat het eerste aantal slechts een gering deel is van het tweede. Daarom wil ik — hoewel nog wachtende op den einduitslag — thans reeds een voorstel doen, hoe m. i. de commissie ook op andere wijze den gemobiliseerden artsen, die dit het meest noodig hebben, een zeer grooten dienst kan bewijzen. Zij kan nl. nagaan, wie van degenen, die aan een hospitaal verbonden zijn, of wegens langdurige plaatsing in een stad, in geneeskundig gunstiger voorwaarden verkeerden, vervangen kunnen worden door anderen, die steeds in ongunstige omstandigheden zijn. Onder de eersten vallen dus niet de specialisten (die dit althans vóór de mobilisatie waren!), doch wel — en hier roer ik aan de kern, van wat ons in den dienst zoo bitter heeft gestemd — zij, die er door

protectie kwamen. Het aantal uiterst onbillijke feiten is in deze legio. Ondergeteekende is het driemaal overkomen, dat een collega (tweemaal een jongere), die naast hem dienst deed, uit protectie werd overgeplaatst naar een hospitaal en dat hem, wegens gebrek aan een plaatsvervanger, de dienst erbij werd opgedragen! Is het oncollegiaal afgunstig te zijn op deze protectie, ook waar het nu over jaren loopt en de uitwerking ervan nog jaren duren zal en het geldelijk nadeel op geen stukken na te schatten is? Het ingezonden stuk van collega KONING heeft het zijne hiertoe nog bijgedragen: ook later zal, bij een eventueele sollicitatie hij, die mededeelt zooveel jaren als res. O. v. G. te hebben gezworven, verre achterstaan bij wie zich kan beroepen op langdurige hospitaalervaring. - Indien de commissie een dergelijke opgaaf kan krijgen en dan een stelselmatige aflossing weet tot stand te brengen met hen, die zich hiervoor opgeven, zou zij de zaak van de gemobiliseerde artsen zeer verbeteren, door het wegnemen van vele van de onbillijkheden, in deze gepleegd. M. i. is dit werk mogelijk. Ik hoop, dat in deze richting iets gedaan zal kunnen worden en men mij de bezwaren hiertegen zal mededeelen.

Oostkapelle,
24 Februari 1918.

P. J. A. VAN DER POT,
res. O. v. G. 2de kl.

HET VERLOSKUNDIG HONORARIUM IN HET VERSLAG DER C.C.

De opmerking van den heer NOORDHOFF (bldz. 581) is juist. De verslaggever had de bedoeling, n.l. „honorarium voor bijstand aan de vroedvrouwen”, duidelijker moeten weergeven.

Amsterdam, Febr. 1918.

De secretaris der centrale commissie,
H. PINKHOF.

HET OPROEPEN VAN LANDSTORMPLICHTIGE ARTSEN.

PLANTEN is gevallen over een kwestie van woorden. Mijn bedoeling was te zeggen: dat de meeste gemobiliseerde artsen wel in staat waren om (niet: *maar*) *zelfs* een buitenpraktijk waar te nemen. Ik meen hiermede aangetoond te hebben, dat ik instem met PLANTEN's meening, dat een arts ten plattelande een groot verantwoordelijkheidsgevoel dient te bezitten, daar immers nergens de praktijk zóo moeilijk is.

Serooskerke, 26 Februari 1918.

H. HONDELINK, *arts, res. O. v. G.*

BERICHTEN.

Wetten, Besluiten, Officiële verslagen, enz.

Instructies van gemeente-geneesheeren.

Voor eenigen tijd heeft als bijlage van de *Handelingen der Staten-Generaal* het licht gezien het *Verslag over de verrichtingen aangaande het armbestuur over 1915*. In 1912 is een nieuwe Armenwet aangenomen en in werking getreden, waarin een afzonderlijke afdeling (artt. 33-38) handelt over de geneeskundige armenverzorging, waarbij de gemeentebesturen verplicht worden een verordening te maken tot regeling der geneeskundige armenzorg en een instructie voor den geneeskundige of de vroedvrouw moet worden opgesteld, regelende de bezoldiging, de schorsing en het ontslag; afschrift daarvan moet aan den inspecteur van het staatstoezicht op de volksgezondheid worden gezonden, die daartegen bezwaren kan inbrengen bij Gedeputeerde Staten. Ontslag van een gemeente-geneeskundige of vroedvrouw, anders dan op eigen verzoek, moet met redenen omkleed worden en is onderworpen aan de goedkeuring van Gedeputeerde Staten.

Het bovenbedoelde verslag bevat nu eenige mededeelingen omtrent gevallen, die zich in 1915 met betrekking tot de genoemde artikelen hebben voorgedaan, waaromtrent hier een en ander moge worden overgenomen.

In 1915 bracht de inspecteur der volksgezondheid in Zuid-Holland bij Gedeputeerde Staten bezwaren in tegen verordeningen en instructies gemaakt door de gemeente-